

KAKO JE OSLOBOĐENJE IZVJEŠTAVALO O SUĐENJU KASIM EF. DOBRAČI

Hikmet KARČIĆ

UDK 929 Dobrača K.(046)

SAŽETAK: U septembru 1947. godine počelo je suđenje Kasim ef. Dobrači, Mahmutu Traljiću, Derviš Korkutu i drugim muslimanskim alimima i intelektualcima. Suđenje je sprovedeno s ciljem diskreditacije optuženih u javnom životu. Zvanične optužbe su bile da su saradivali sa fašističkim okupatorima i da su planirali rušenje postojećeg ustavnog poretka. Sarajevski dnevni list Oslobođenje je svakodnevno obimno izvještavalo sa suđenja. Cilj ovog rada je da predstavi kako je Oslobođenje izvještavalo sa suđenju, analizirajući korišteni jezik i terminologiju. Na ovaj način smo nastojali da osvijetlimo jedan djelić neistraženog perioda u socijalističkoj Jugoslaviji.

Ključne riječi: Kasim Dobrača, Jugoslavija, El-Hidaje, Islamska zajednica, Narodni spas

Uvod

U septembru ove godine navršava se sedamdeset godina od suđenja muslimanskim alimima 1947. godine u Sarajevu. Ovo suđenje predstavlja jedan od najvećih obračuna novoformirane komunističke vlasti sa muslimanskom ulemom. O ovom suđenju se do sada spominjalo kroz pisanje o djelu Kasim ef. Dobrače, vjeroučitelja i nastavnika Gazi Husrev-begove medrese u Sarajevu, a koji je na suđenju označen kao glavni osumnjičeni (vidjeti Ferid Dautović, *Kasim ef. Dobrača – život i djelo*, El-Kalem, Sarajevo, 2005.) Međutim nije se nikad detaljnije pristupilo analizi ovog i drugih suđenja tokom komunističkog režima. Cilj ovog rada je da se predstavi i analizira medijsko izvještavanje dnevnog lista "Oslobođenje" a koji je detaljno pisalo o suđenju koje se odvijalo u septembru 1947. godine. Suđenje je počelo 18. septembra a presuda je izrečena 25. septembra iste godine.

Izvjestaji Oslobođenja

Prvi izvještaj sa suđenja objavljen je 19. septembra 1947. godine pod naslovom "PRED OKRUŽNIM SUDOM U SARAJEVU OTPOČELO JE SUĐENJE GRUPI NARODNIH IZDAJNIKA NA ČELU SA KASIMOM DOBRAČOM" (Oslobođenje, 19. septembar 1947, broj 280, str. 3). U ovom izvještaju, nepoznat autor (ni u jednom od ovih izvještaja autor nije potpisan), navodi se da su se u toku NDH okupacije Jugoslavije, "izvjesni istaknuti vjerski predstavnici u Bosni i Hercegovini, koji su se uhvatili u kolo izdaje svoga naroda i koji su prikazivali muslimanskim masama kako je spas islama i muslimana u NDH i fašizmu" stavili u službu okupatora. Dalje se navodi da ovi "agenti njemačkog fašizma" nastavili svoj "protivnarodni rad" i nakon rata pišući lažne izvještaje o stanju muslimana u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji (FNRRJ).

Suđenje se odvijalo pred krivičnim vijećem Okružnog suda u Sarajevu. Predsjednik vijeća je bio Ahmet Salčić a porotnici Meho Hadžiomerović i Hasan Bračković, a javni tužilac je bio Mustafa Vilović.

Kako se navodi, optuženi su bili "Kasim Dobrača, vjeroučitelj i nastavnik medrese iz Sarajeva; Derviš Korkut, kustos Muzeja iz Sarajeva; Dr. Kasim Turković, činovnik iz Sarajeva; Dr. Jusuf Tanković, advokat iz Sarajeva; Abdulah Dervišević, nastavnik medrese iz Sarajeva; Mahmut Traljić, bibliotekar Gazi-Husrefbegove džamije iz Sarajeva; Mustafa Hebović, vjeroučitelj iz Doboja; Hasan Avdić, imam iz Maglaja; Hasan Ljevaković, vjeroučitelj iz Moševca, srez Maglaj; Muharem Abdihodžić, vjeroučitelj iz Priluka, srez Tuzla i Osman Hasanović, činovnik iz Bos.Krupe."

A advokati odbrane su bili: Mahmut Filipović, Nadija Arnaut, Ilija Badovinac, Uroš Ivanišević, Dimitrije Milošević, Ante Jurjević, Vaso Rundo i Ante Merkadić.

Tužilac Mustafa Vilović je pročitao optužnicu iz koje se navodi da su se Kasim Dobrača, Derviš Korkut, Dr. Kasim Turković, Dr. Jusuf Tanović i Mehmed Handžić “stavili tokom okupacije u službu fašističke Njemačke” i da su nakon rata formirali ilegalnu organizaciju sa ciljem:

“da se preko izvjesnih vjerskih službenika, istomišljenika optuženih, zatim i preko drugih povjerljivih ljudi, u svakom selu Bosne i Hercegovine stvori takva organizacija: da se putem zloupotrebljavanja i iskorištavanja vjerskih osjećanja muslimana, putem korišćenja fonda Islamske vjerske zajednice, putem priređivanja masovnih vjerskih manifestacija – mevluda i dova – i putem agitacije protiv postojećeg državnog uređenja u FNRJ, drže na okupu i organizuju građani Narodne Republike Bosne i Hercegovine muslimanske vjeroispovjesti, da se kod ovih stvori nepovjerenje u opstanak FNRJ i da se odvajaju od narodnih vlasti; da se održavaju veze sa odmetničkim bandama i ove pomažu; da se prikuplja oružje koje bi se upotrebilo protiv državnog uređenja u FNRJ; da se prikupljaju podaci političkog karaktera i da se pripremaju lažni i klevetnički izvještaji o stanju u FNRJ, pa da se ti izvještaji dostavljaju izvjesnim inostranim državama sa ciljem da se izazove miješanje stranih država u unutrašnje poslove FNRJ i da se priprema bjegstvo izvjesnih muslimana – članova organizacije – u inostranstvo sa ciljem da tamo lažno i klevetnički obavještavaju inostranu javnost o prilikama u FNRJ.”

Također prema optužnici, Kasim ef. Dobrača je u aprilu koncipirao i napisao izvještaj “Teško stanje islama i muslimana u Titovoj Jugoslaviji”, a koji je zajedno sa Abdulahom Derviševićem otkucao na pisaćoj mašini u Gazi Husrev-begovoj medresi i zatim preko jednog stranog predstavnika isti izvještaj poslao i objavio u inostranoj štampi.

Nakon čitanja optužnice, počelo je saslušanje Kasim ef. Dobrače. Na pitanje da li se osjeća krivim za tačke koje su pročitane, on je odgovorio da je razumio optužnicu i da se ne osjeća krivim u onom smislu kako ga optužnica tereti, ali da se za manja

djela koja su navedena u optužnici osjeća krivim. Predsjednik vijeća ga dalje ispituje za odbor “Narodnog spasa”, jerusalemskog muftiju Emin el-Huseina i o arhivi El-Hidaje. Tokom ispitivanja Dobrača je davao veoma kratke odgovore ili u nekim trenucima je jednostavno slijegao ramenima. Vidljivo je da je suoptuženi Abdulah Dervišević, pod prisilom davao izjavu i da je njegovo svjedočenje upotrijebljeno za ponižavanje i diskreditovanje Dobrače:

Predsjednik: Dervišević je kazao da je Dobrača davao upustva za organizovanje muslimanskih masa protiv današnjeg poretka, da li je ovo istina, optuženi Dobrača? (Optuženi ne priznaje)

Predsjednik: Je li Dervišević vas prijatelj? Optuženi: Jeste.

Predsjednik: Kakva razloga ima Dervišević da vas kao prijatelji tereti? Zašto ne tereti Korkuta, Tanovića i drugo?

Na ovo pitanje optuženi sliježe ramenima.

Sljedeći dan, 19. septembra, u Oslobođenju je objavljen izvještaj pod naslovom “Izdajnici su iskorišćavali vakufske ustanove i vjerske obrede za zločinački rad protiv naroda i države” sa podnaslovom “DRUGI DAN SUĐENJA GRUPI IZDAJNIKA NA ČELU SA KASIMOM DOBRAČOM” (Oslobođenje, 20. septembar 1947, broj 281, str. 3)

U ovom izvještaju navodi se ispitivanje Derviša Korkuta i Kasima Turkovića. Korkut je ispitan o njihovom navodnom pokušaju da nekoliko članova tajnim putem prebace u inostranstvo s ciljem prisustva Mirovnoj konferenciji u Parizu koja je održana krajem 1946. godine. Na pitanje predsjednika vijeća koja je svrha bila prisustvo i učesće na konferenciji, Korkut pojašnjava “ja sam rekao da bilo dobro da neko ode u Pariz i da putem nekog od stranih delegata uspije da se u mirovni ugovor sa satelitskim zemljama unesu klauzule, poput onih u San Žermenskom ugovoru nakon prošlog Svjetskog rata, koje su štitele vjerske interese muslimana u Bugarskoj i Rumuniji.”

Na navedenu Korkutovu izjavu, javni tužilac mu odgovara :

“Poznato vam je da i u Bugarskoj i u Rumuniji vlada demokratija, da je vjerska sloboda, i da se vjerski interesi muslimana nemaju od koga zaštićavati.”

U ispitivanju se dalje navodi susret Korkuta sa jednim inostranim konzulom u Muzeju u Sarajevu gdje mu je Korkut spominjao unošenje klauzula o vjerskim slobodama u Pariški mirovni sporazum.

Na kraju saslušanja krivično vijeće suočava Korkuta sa Dobračom, pitajući Dobraču da li je istina sve što je Korkut o njemu rekao. Na ovo pitanje Dobrača odgovara “Samo jedna petina od svega”. Zatim se predsjednik obraća optuženom Korkutu i pita ga li je tačno sve ono što je on rekao o Dobrači a Korkut na ovo pitanje odgovara šutnjom.

Nakon Korkuta i Turkovića na optuženičku klupu je sjeo dr. Jusuf Tanović. U ovom izvještaju nalazi se podnaslov posvećen Tanoviću “Uloga Ljotićevca D-r Jusufa Tanovića u špijunskoj organizaciji Kasima Dobrače”. Dr. Tanović priznao je da je bio dio užeg odbora “Narodnog spasa” ali negirao je optužbu da to organizacija upotrebljena za mobilizaciju za 13. SS Handžar diviziju. Kraj teksta o Tanovićevom saslušanju završava se rečenicom da je Tanović bio kandidat na izborima 1938. godine ispred stranke Dimitrij Ljotića (koji je bio na čelu *Jugoslavenskog narodnog pokreta* – op.a).

Posljednje svjedočenje tog dana dao je Abdulah Dervišević, nastavnik u Gazi Husrev-begovoj medresi. U izvještaju o svjedočenju Derviševića navedeno je da je on:

“Potpuno razotkrio zločinački rad ove grupe izdajnika, koja je uporno išla izdajničkim stopama, priželjkivala novi rat i spremala nova krvoprolića, samo da bi se opet dokopala izgubljenog uticaja i vlasti. Dervišević je izjavio pred sudom da se kajje i da se osjeća krivim što je učestvovao u ilegalnoj organizaciji, što je pisao lažne izvještaje o prilikama u našoj

Optuženi Dobrača, Korkut, d-r Tur ković i d-r Tanović pred sudom

zemlji i što je ilegalno htio pobjeći u inostranstvo.”

U ovom izvještaju, mnogo je pažnje i mjesta dato Derviševićevom svjedočenju a on je Dobraču predstavio kao glavnog ideologa i vođu ove “prevratničke organizacije”. Dobrača je navodno imao cilj da preko Islamske zajednice odnosno kroz džemat-ske odbore i vakufska povjerenstva i preko drugih vjerskih ustanova širi svoju “ilegalnu organizaciju” čija bi krajnja svrha bila rušenje ustavnog poretka. Pored toga, Dervišević je Mahmuta Traljića predstavio kao bliskog saradnika Dobrače preko kojih je ubacivao “svoje ljude” u džemat-ske odbore i vakufska povjerenstva. Derviševićevo svjedočenje završilo se sa iznošenjem podataka o navodnom planiranju bijega optuženih u inostranstvo.

Naredni dan, 21. septembra, objavljen je izvještaj pod naslovom “TREĆI DAN SUĐENJA GRUPI IZDAJNIKA NA ČELU SA KASIMOM DOBRAČOM: OPTUŽENI SU PRIZNALI DA SU VRŠILI ŠPIJUNAŽU ZA NEPRIJATELJE NAŠE ZEMLJE”

(Oslobođenje, 21. septembar 1947, broj 282, str. 3). Navodi se da su na pretresu saslušani Abdulah Dervišević i Mahmut Traljić. Tokom saslušanja Derviševića navedeno je od strane porotnika Hadžiomerovića da je izvještaj o stanju muslimana u Jugoslaviji izložen u egipatskom parlamentu. Dalje se u izvještaju navodi pitanje spaljivanje arhive “El-Hidaje”. Navedena arhiva je bila čuvana u Gazi Husrev-begovoj biblioteci a Traljić kao zaposlenik u biblioteci je navodno arhivu zapalio 1944. i 1945. godine.

U izvještaju se navodi:

“Iskazi optuženog Mahmuta Traljića, bibliotekara Gazi Husrev-begove džamije i nekadašnjeg poslovođe “El Hidaje”, bili su dokumenti mržnje članova ove izdajničke organizacije prema narodnoj vlasti. Ta mržnja je zamračila svako zdravo rasuđivanje Mahmutu Traljiću. On je i pred sudom uporno pokušavao da prikaže mogućim svoje podle izmišljotine kojima su se služili ovi narodni neprijatelji da bi oklevetali svoj narod i svoju domovinu pred inostranstvom.”

Traljić je u svojoj odbrani negirao spaljivanje arhive. U daljem iskazu Traljić je odgovarao na optužbu za prikupljanje podataka o stanju muslimana i pisanje izvještaja. Traljić navodi da je Dervišević htio da se prebaci u Egipat i da podatke ponese sa sobom. Na pitanje šta je očekivao od takvog poteza, on odgovara: “Ja sam mislio da će se egipatska vlada diplomatskim putem zainteresovati za položaj muslimana u Bosni i Hercegovini, pa da će poslije toga kod nas prilike krenuti u desno, ili će otići sasvim u lijevo.”

Naredni dan, 22. septembra, u Oslobođenju je objavljen novi izvještaj pod naslovom “ČETVRTI DAN SUĐENJA GRUPI IZDAJNIKA NA ČELU S KASIMOM DOBRAČOM: POVJERENICI DOBRAČINE PREVROTNIČKE ORGANIZACIJE BILI SU POMAGAČI USTAŠKO-ČETNIČKIH BANDITA” (Oslobođenje, 22. septembar 1947, broj 284, str. 3). U izvještaju se navodi da je nastavljeno saslušavanje imama Hasana Avdića.

Predsjednik sudskog vijeća Salčić postavio je pitanje optuženom Avdiću:

Vi ste rekli, kad ste bili na prvom sastanku sa Dobračom 1945. godine, da ste dobili izvjesne direktive za rad. Objasnite nam šta je za vas predstavljao Dobrača?

Avdić: Za mene je Dobrača predstavljao autoritet i on je kao takav uticao na moje povlačenje iz Narodnog fronta.

Pretsjednik: Kad je bilo govora o intervenciji Anglo-amerikanaca kod nas, šta vam je rekao Dobrača?

Avdić: On je rekao da između Anglo-amerikanaca i Rusije mora doći do sukoba, jer se postojeća razilaženja ne mogu završiti diplomatskim putem. Dobrača je takođe rekao, da je potrebno sakupljati oružje, da muslimani preko vjerskih skupova, mevluda, dova i vazova budu okupljeni, da se muslimani ne bi zadesili u istoj situaciji kao 1941. godine.

Zatim je saslušan Muharem Abdihodžić, vjeroučitelj iz Priluka kod Tuzle. On je bio ispitivan u vezi sa njegovim sastancima sa Derviševićem. Abdihodžić navodi da mu je Dervišević prenio instrukciju da se muslimani drže na okupu kroz

održavanja dova, mevluda, vazova i drugih vjerskih skupova. Slijedeći optuženi Osman Hasanović, činovnik iz Bosanske Krupe je saslušan. On je ispitivan u vezi sa situacijom i događajima u Bosanskoj Krajini odnosno sa "zelencima" (izvještaj Oslobođenja ih navodi kao "odmetnici grupe Malkoča i Dedića" – vjerovatno se misli na Halima Malkoča – op.a). Hasanović je naveo da mu je Dobrača rekao da se treba što više vjerskih skupova održavati jer će se "tako muslimani biti održani na okupu i tako će biti u stanju da se održe i sačuvaju".

Posljednji saslušani optuženik bio je Ibrahim Karalić, bivši ustaški oficir koji je odgovarao na pitanja vezana za ratni period i za neprijavljeni revolver koji je pronađen u njegovoj kući prilikom pretresa. Na kraju saslušanja Predsjednik vijeća se obratio Derviševiću i njemu postavio pitanje u vezi Karalića. Dervišević je naveo "mi smo Karaliću dali direktivu da se treba dobro držati sa četnicima, a on mi je odgovorio da četnici ništa ne rade i ukoliko nešto rade, rade protiv onih ljudi koji su sa narodnim

vlastima. Tada mi je Karalić rekao da ima popis koga sve treba likvidirati kad nastupe za to prilike. Ovaj izvještaj Karalić je podnio meni, Dobrači i Bureku Ahmed efendiji."

Naredni dan, 23. septembra, objavljen je izvještaj pod naslovom "SUĐENJE GRUPI IZDAJNIKA NA ČELU SA KASIMOM DOBRAČOM: Prevratnička organizacija bila je povezana sa agentima strane špijunaže" (Oslobođenje, 23. septembar 1947, broj 284, str. 3). U izvještaju se navodi da je Predsjednik vijeća Salčić pročitao članak objavljen u "Novom Beharu" o posjeti Anti Paveliću od strane muslimanskih intelektualaca 1941. godine. Zatim je pročitana izjava Franje Mateisa, iz Zemuna, komadanta puka u SS Handžar diviziji. Pročitana je i dokument o stanju vakufa i vakufske imovine a koju su navodno optuženi napisali. Nekoliko iskaza je pročitano i to od Hasana Halilovića i Jusufa Mustafića iz Klokočnice koji su govorili o aktivnostima Ibrahima Karalića; njemačkog zarobljenika Maksa Kindlera koji je govorio o Osmanu Hasanoviću te umrlog dr.

Saliha Udžvarlića čiju je izjavu sud smatrao najvažnijem jer je “još jače osvijetlio prevratnički špijunski rad ove grupe izdajnika”.

Sutradan, 24. septembra, objavljen je izvještaj pod naslovom “Završeno je suđenje grupi izdajnika na čelu s Kasimom Dobračem: PREVRATNIČKA ORGANIZACIJA RADI LA JE ZA RAČUN POTPALJIVAČA RATA - NAGLASIO JE JAVNI TUŽILAC, TRAŽEĆI STROGU KAZNU ZA OPTUŽENE” (Oslobođenje, 24. septembar 1947, broj 285, str. 4). U izvještaju se navodi da su saslušani Remzija Kreso koji je govorio o dolasku dr. Jusufa Tanovića u Rogaticu u aprilu 1943. godine. Svjedok Salko Hrnjičević je također svjedočio o dolasku dr. Tanovića i Dobrače u Rogaticu. Time je završeno saslušanje svjedoka optužbe a zatim kako navodi izvještaj Oslobođenja: “Zatim su saslušani svjedoci koje je predložila odbrana. Ti svjedoci u svojim iskazima izjavili su da im nije poznato ništa naročito u pogledu saradnje okrivljenih Korkuta, dr. Turkovića, dr. Tanovića i Karalić Ibrahima sa Narodno-oslobodilačkim pokretom.”

Navodi se također da je “Poslije podne velika dvorana bila je prepuna publike koja je sa pljeskom pozdravila ulazak sudskog vijeća i javnog tužilaca u sudnicu.”

Javni tužilac Mustafa Vilović je zatim počeo svoju završnu riječu u kojem je između ostalog zaključio:

“I svojim iskazima i držanjem na pretresu optuženi Dobrača je pokazao koliko je okorjeo i koliko mrzi sve što je sveto narodu naše zemlje. Očito je da Dobrača zna daleko više nego svi drugi optuženi i stoga je njegova odgovornost daleko teža. To najbolje dokazuje njegovo nastojanje da prikrije rad organizacije. To dokazuje zakletva Traljića Dobrači da neće govoriti o onome što je bilo, to dokazuje iskaz Derviševića da nije bio upoznat sa svim stvarima organizacije koje je znao Dobrača. Dobrača i na sudu čuva tajne koje drugi optuženi nisu mogli znati. U tom stavu se očituje njegova mržnja prema tekovinama Narodno-oslobodilačke borbe i protiv FNRJ, koja se

očitovala i klevetničkim izvještajima koji su poslani u inostranstvo. Ljudi koji su slali onakve izvještaje o svojoj otadžbini u času kad se ona oslobodila, ne mogu biti ništa drugo nego najteži izdajnici.”

Zatim po prvi put se u izvještajima spominje organizacija “Mladi muslimani”:

“U vezi sa ovim, nastavlja javni tužilac, interesantno je napomenuti da je optuženi Dobrača uspio da uporedo sa ovim djelovanjem oživi antinardni zločinački rad organizacije “Mladih muslimana”, kojoj je kao predsjednik stajao na čelu. Optuženi Dobrača odriče svaku vezu sa organizacijom “Mladih muslimana” poslije oslobođenja. Prema ovdje iznesenim činjenicama djelovanje organizacije koju su stvorili optuženi poslije oslobođenja 1945. godine, pada uporedo sa akcijom organizacije “Mladih muslimana”, kojoj je bio začetnik optuženi Dobrača. Sa osnovom se može sumnjati da je optuženi Dobrača imao veze i sa radom organizacije “Mladih muslimana” poslije oslobođenja.”

Tužilac Vilović je zaključio svoju završnu riječ navodeći da je malo primjera “ovakve bezobraznosti, ovakve upornosti u mržnji i neprijateljskom stavu prema svom narodu” te je zatražio najstrožije kazne za optužene.

Izvještaj je o završnoj riječi optuženi posvetio jednu rečenicu: “Na kraju su završnu riječ dali optuženi, usvajajući uglavnom odbranu svojih advokata.”

Nakon dva dana je izrečena presuda a 25. septembra, je objavljen izvještaj u Oslobođenju pod naslovom “Izrečena je presuda grupi izdajnika na čelu sa Kasimom Dobračem” (Oslobođenje, 26. septembar 1947, broj 286, str. 4). U izvještaju su navedene zatvorske kazne i gubitak građanskih i političkih prava za optužene:

Kasima Dobraču na 15 godina lišenja slobode sa prinudnim radom i 8 godina gubitka građanskih i političkih prava.

Derviša Korkuta na 8 godina lišenja slobode sa prinudnim radom i 5 godina gubitka građanskih i političkih prava.

Dr Kasima Turkovića na 4 godine i 6 mjeseci lišenja slobode sa prinudnim radom i 3 godine gubitka građanskih i političkih prava.

Dr Jusufa Tanovića na 2 godine lišenja slobode sa prinudnim radom i 1 godina gubitka građanskih i političkih prava.

Mahmuta Traljića na 10 godina lišenja slobode sa prinudnim radom i 5 godina gubitka građanskih i političkih prava.

(Ova petorica optuženih osuđena su i na konfiskaciju cjelokupne imovine, osim dijela potrebnog za izdržavanje neopskrbljene porodice.)

Abdulah Derviševića na 6 godina lišenja slobode sa prinudnim radom i 3 godine gubitka građanskih i političkih prava.

Mustafu Hebovića na 7 mjeseci lišenja slobode.

Ibrahima Karalića na 10 godina lišenja slobode sa prinudnim radom i 5 godina gubitka građanskih i političkih prava.

Hasana Avdića na 3 godine i 6 mjeseci lišenja slobode sa prinudnim radom i 2 godine gubitka građanskih i političkih prava.

Hasana Ljevakovića na 2 godine i 6 mjeseci lišenja slobode sa prinudnim radom i 1 godinu gubitka građanskih i političkih prava.

Muharema Abdihodžića na 2 godine i 10 mjeseci lišenja slobode sa prinudnim radom i 1 godina gubitka građanskih i političkih prava.

Osmana Hasanovića na 3 godine i 6 mjeseci sa prinudnim radom i 2 godine gubitka građanskih i političkih prava.

Zaključna razmatranja

Suđenje Kasim ef. Dobrači i ostalim trajalo je ukupno sedam dana. Dnevne novine Oslobođenje objavili su sedam izvještaja sa suđenja. Citajući ove izvještaje može se primjetiti da su izvještaji bili ciljani na diskreditaciju Kasima Dobrače. U naslovima svih sedam izvještaja spomenuto je ime Kasima Dobrače uz određenu etiketu. Najčešće su korišteni termini “narodni izdajnici”, “odmetnici” i “prevratnička organizacija”. Vidljivo je također da su navedeni izvještaji bili tendenciozni i da su nastojali

povezati Dobraču sa svim negativnim u post-ratnoj Jugoslaviji, odnosno sa neprijateljskim elementima poput ustaša; nacista; ljotićeveca; špijunažu za strane države i “ustaško-četničkih banditima”.

Što se tiče samog suđenja, izvještaji nisu dali mnogo prostora o odbrani optuženih. Nisu navedena imena svjedoka odbrane, priloženi dokazi ni završna riječ advokata. Također vidljivo je da je tužilaštvo iskoristilo optuženog Abdulaha Derviševića kao svjedoka pokajnika kako bi svjedočio protiv ostalih optuženika. Bez obzira na priznanje i svjedočenje, opet je dobio visoku zatvorsku kaznu. Za pretpostaviti je da je Dervišević bio primoran svjedočiti protiv svojih prijatelja i kolega. Uzimajući u obzir dužinu trajanja, dokaze

i argumentaciju tužilaštva navedeno suđenje podsjeća na tipične revolucionarne sudove. Gledajući iz današnje perspektive izgleda nerealno da jedan od pokretača Sarajevske rezolucije (Dobrača) i čovjek koji je spasio sarajevsku Haggadu (Korkut) mogu biti osuđeni za ovakva krivična djela.

Ovaj rad nastojao je da predstavi najinteresantnije dijelove i način izvještavanja dnevnih novina Oslobođenje tokom jednog od najznačajnijih suđenja za Bošnjake i Islamsku zajednicu u Jugoslaviji. Za potpuno sagledavanje ovog slučaja potrebno bi bilo konsultovati državni arhiv. Nažalost propuštena je prilika da se za života aktera čuje njihova perspektiva ovog događaja.

Šaćir Filandra u svojoj knjizi *Bošnjačka politika u XX vijeku* (Sarajevo:

Sejtarija, 1998, str. 213) o navedenom suđenju je rekao: “Proces protiv Dobrače i “njegove grupe” bio je svojevrsna priprema za kadrovske promjene u Islamskoj zajednici, kao i opravdanje za njih, s ciljem dovođenja ljudi potpuno odani novom komunističkom režimu. To je bio način nove vlasti da ovlada tom bitnom bošnjačkom ustanovom.”

Tri decenije nakon navedenog suđenja, Kasim ef. Dobrača i nekoliko drugih muslimanskih alima bili su ponovo predmet interesovanja na stranicama Oslobođenja. Krajem 1979. godine, Oslobođenje je objavljivalo feljtone “Parergon-a” Derviša Sušića u kojem su Dobrača i drugi bili prikazani kao kolaboratori fašizma i izdajice. Time se pripremao teren za nova suđenja koja su uslijedila.

الموجز

كيف كانت صحيفة التحرير Oslobođenje تنشر أخبار محاكمة الشيخ

قاسم دوبراتشا

حكمت كارتشيتش

في سبتمبر من عام ١٩٤٧ بدأت محاكمة كل من الشيخ قاسم دوبراتشا ومحمود تراليتش ودرويش كوركوت وغيرهم من العلماء والمتقنين المسلمين، وكان الهدف من المحاكمة تشويه صورة المتهمين في الحياة العامة، أما التهمة الرسمية التي وجهت إليهم فكانت التعاون مع المحتلين الفاشيين والتخطيط للإطاحة بنظام الحكم الدستوري، وقد تولت صحيفة التحرير Oslobođenje اليومية التي تصدر في سراييفو نشر تقارير إخبارية يومية موسعة عن تلك المحاكمة. إن الهدف من هذا العمل هو تقديم الكيفية التي كانت صحيفة التحرير تنقل بها أخبار المحاكمة، من خلال تحليل اللغة والمصطلحات المستخدمة. وقد أردنا بهذا كشف اللثام عن جزء من الفترة المجهولة في يوغوسلافيا الاشتراكية. الكلمات الرئيسية: قاسم دوبراتشا، يوغوسلافيا، مجلة الهداية، المشيخة الإسلامية، الإنقاذ الشعبي.

Summary

HOW “OSLOBOĐENJE” REPORTED OF THE TRIAL OF KASIM DOBRAČA

by Hikmet Karčić

In September 1947, Kasim Dobrača, Mahmut Traljić, Derviš Korkut and a number of other Muslim scholars and intellectuals were brought to trial. Prosecution was carried out with the aim to discredit defendants in public sphere and the official charges were cooperation with fascist occupiers and planning to destroy the existing constitutional order. Sarajevo newspapers “Oslobođenje” published extensive reports on this trial on daily bases. The aim of the article is to present the manner in which these reports were written, analyzing the language and the terminology as well. It is a humble contribution to placing some light upon the period of the socialist Yugoslavia.

Key words: Kasim Dobrača, Yugoslavia, El-Hidayah, the Islamic Community